

شناسایی مسائل و عوامل مطرح در تدوین برنامه راهبردی پیشنهادی برای گروه آموزشی
کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد
عنوان پیشنهادی: «مطالعه امکان سنجی و پیشنهاد اهداف برنامه راهبردی گروه آموزشی
کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد»

مهری پریخ^۱
شعله ارستوپور^۲

چکیده

امروزه بسیاری از سازمانها و نهادها برای ایجاد تحول از برنامه ریزی راهبردی استفاده می کنند. برنامه ریزی راهبردی یکی از راه حل های جلوگیری از اشتباه ها و هم راستا شدن فعالیتها با اهداف و پیش بینی آینده بشمار می آید. این نوع برنامه ریزی ابزار مناسبی برای مدیریت تحول در نهادهایی آموزشی و پژوهشی است. در این رابطه، گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی که سابقه طولانی دارد و در سه مقطع کارشناسی تا دکترا دانشجو پذیرفته نیز می تواند از این نوع برنامه ریزی برای کنترل کیفیت و تعیین چشم انداز آینده استفاده کند. در این راستا، طرح پژوهشی برای طراحی برنامه راهبردی پیشنهادی این گروه پیشنهاد شد. مقاله حاضر گزارش خلاصه ای از آن طرح می باشد. برای فراهم کردن امکان ارائه این طرح و بر اساس مراحل برنامه ریزی راهبردی، به مطالعه امکانات و تحولات برون دانشگاهی و برون کشوری پرداخته شد، وضعیت گروه و امکاناتی که در اختیار دارد از دیدگاه سه گروه دانشجویان شاغل به تحصیل، دانش آموختگان کارشناسی ارشد و دکترا و نیز اعضای هیأت علمی گروه و مسؤولان دانشکده مورد سنجش قرار گرفت. این اطلاعات از طریق پرسشنامه، مصاحبه و سیاهه واری گردآوری شد. اطلاعات بدست آمده بر اساس تحلیل SWOT، مورد مقایسه و بررسی قرار گرفت و توانمندیها، ضعفها، تهدیدها و فرصتها شناسایی شد. تحلیل این عناصر امکان طراحی برنامه پیشنهادی را بوجود آورد. برای اینکه بتوان از این برنامه برای اجرا بهره گرفت، برنامه اجرایی اولیه نیز طراحی و در این مقاله ارائه شد.

مقدمه

امروزه برنامه ریزی راهبردی گونه مشخصی از برنامه ریزی بشمار می آید که به صورت نظام مند بهترین روش حرکت سازمان و یا نهاد را برای رسیدن به اهداف مورد نظر، مشخص می نماید. برایسون (۱۳۸۱) برنامه ریزی راهبردی را تلاشی منظم و سازمان یافته در جهت اتخاذ تصمیمها و مبادرت به اقدامات بنیادی

^۱. دانشیار و عضو هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد. parirokh@ferdowsi.um.ac.ir

^۲. دانشجوی دکتری علوم کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد. shole.arastoopoor@gmail.com

تعریف می کند که به موجب آن چستی سازمان (یا هر موجودیت دیگر)، کارایی و عملکرد آن مشخص می شود. بنابراین، برنامه ریزی راهبردی چراغ راه برای انجام موفقیت آمیز فعالیتها و ابزار مناسبی برای مدیران و کارکنان هر سازمان، در سطح کلان (کلیت سازمان) و یا خرد (هر یک از زیرمجموعه های سازمان)، برای بهتر پیمودن مسیر جهت نیل به اهداف آن سازمان می باشد.

گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد، با هدف افزودن بر کیفیت برنامه های آموزشی و پژوهشی و فراهم آوردن امکانات لازم در جهت اعتلای دانش و مهارت دانشجویان و دانش آموختگان، از پیشینه ای به نسبت طولانی برخوردار است و هم اکنون دانشجویان این گروه در سه مقطع (کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا) مشغول به تحصیل می باشند. گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد با طیف وسیعی از دانشجویان در سطوح مختلف علمی سروکار دارد. با وجود اعضای هیأت علمی با سابقه از یک سو و وضعیت به نسبت مناسب گروه در میان سایر گروه های کتابداری و اطلاع رسانی در کشور از سوی دیگر، عدم بهره گیری از یک برنامه راهبردی، مانع بهره گیری مناسب از این امکانات خواهد بود. از طرف دیگر نظر به تغییر و تحول مداوم در جامعه و به خصوص بازار کار ضروریست که گروه بتواند برنامه های خود را با این تغییرات همگام کرده و از امکانات موجود به صورت بهینه بهره برداری کند و فارغ التحصیلانی متناسب با دنیای متحول کنونی تربیت کند. تدوین برنامه راهبردی می تواند گروه را در ایجاد تحول و همخوانی با تغییرات یاری رساند. برای ایجاد تحول، داشتن تصویری از برنامه آینده و چشم اندازی که گروه باید به آن سو حرکت کند لازم است. بدون دسترسی به اطلاعاتی از گذشته گروه و نیز وضعیت کنونی نمی توان به این مهم دست یافت (دیانی، ۱۳۶۹). از آنجائیکه برنامه ریزی راهبردی چنین اطلاعاتی را در اختیار قرار می دهد، می توان از آن به منزله گزینه ای اساسی در زمینه ایجاد تحول در گروه یاد کرد. پرداختن به چنین مبحثی توسط گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی، به خصوص هنگامی که دانشگاه متبوع نیز به اهمیت این برنامه در سطح کلان پی برده است^۱، نه تنها پشتیبانی و تبعیت از راهبرد کلان دانشگاه محسوب می شود بلکه در سطح خرد به گروه کمک می کند تا هم راستا با دانشگاه نیازهای خاص خود را بررسی و مشابه سازمان مادر خود رویکردی راهبردی برای ایجاد تحول در نظر گیرد. بر این اساس، این پژوهش به دنبال شناسایی این امر است که چه برنامه راهبردی می توان برای گروه کتابداری و اطلاع رسانی تدوین کرد و این برنامه بر چه محورهایی باید متمرکز باشد.

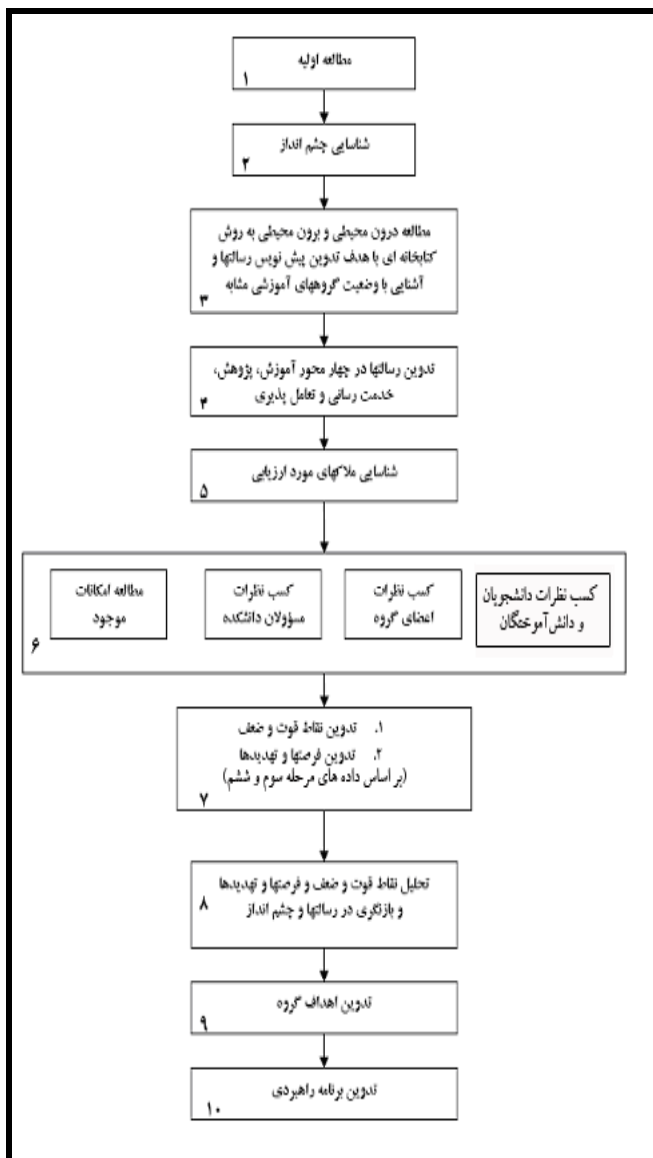
^۱. هم اکنون به صورت **موازی**؟ برنامه ای در سطح کلان در دانشگاه فردوسی در جریان است.

برنامه ریزی راهبردی، انواع و مدلها

برنامه ریزی راهبردی، رویکردی مناسب برای تعیین اهداف و اولویت هاست و روشنگر چگونگی تحقق آنهاست. نه تنها تعیین کننده چشم انداز آینده است، بلکه مسیر را برای رسیدن به آن هموار می کند. از آنجائیکه دانش لازم که توجیه کننده دلیل نیاز به برنامه هاست را فراهم می کند، برنامه ریزی مبتنی بر آگاهی خواهد بود و ارزش افزوده دارد. به همین دلیل نیز تضمین کننده موفقیت مدیران در سازمانهای انتفاعی و غیر انتفاعی می باشد. برنامه ریزی راهبردی به شیوه های گوناگون در انواع سازمانها و با هدفهای متفاوت بکار می رود. در اینجا به برخی از آنها و مدل مورد استفاده برای این طرح اشاره می شود.

از جمله انواع مدلهای برنامه های راهبردی، برنامه ریزی عقلایی (McClamroch et al., 2001)، مدل تصمیم گیری سیاسی برایسون (۱۳۸۱)، مدل هفت S (Butler & Davis, 1992)، مدل هنسلی و شاپ میر (in Birdsall & Hensley, 1994)، مدل کورال (۱۳۸۰)، مدل متیوز (Matthews, 2005)، مدل برنامه ریزی راهبردی برایسون برای سازمانهای غیر انتفاعی (برایسون، ۱۳۸۱)، تحلیل های SWOT (Arenas Franco & Diaz, 1995) و PEST (کورال، ۱۳۸۰)، و نیز برنامه ریزی مبتنی بر هدف (Kaiser, 2005) اشاره کرد. اما، بررسی متون موجود و مرتبط با هدف این پژوهش نشان می دهد که بیشتر برنامه های راهبردی گروه های کتابداری و اطلاع رسانی در خارج از ایران از مدل برنامه ریزی مبتنی بر هدف استفاده کرده اند (نمونه های مورد اشاره در مرور نوشتار از این قبیل می باشند). از طرف دیگر، مدلی که محمدی (۱۳۸۳) برای ارزیابی درونی در نظام آموزش عالی ایران مورد استفاده قرار داده است، از فرایندی مشابه با مدلهای مبتنی بر هدف تبعیت می کند. بنابراین، برنامه ریزی راهبردی مبتنی بر هدف برای این بررسی مورد توجه قرار گرفت. بر این اساس مدل زیر طراحی شد.

نمودار ۱. مراحل برنامه ریزی مبتنی بر هدف مورد نظر در پژوهش حاضر

مراحل برنامه ریزی راهبردی

همان طور که اشاره شد، گرچه که ممکن است در انواع برنامه ریزی راهبردی از مدل‌های مختلف استفاده شود، ولی به طور تقریب مراحل کار در همه آنها با اندکی تغییر مشابه است. این گام‌های کلی شامل موارد زیر می‌شود. توضیح مربوط به هر گام در بخش طرح پژوهش در پیوند با پژوهش انجام شده ارائه می‌شود.

۱. شرح چشم انداز، مأموریت و اهداف
تحلیل محیطی

۳. تدوین موضوعها/اهداف راهبردی^۱

۵. طراحی برنامه راهبردی

مروری بر پژوهشهای انجام گرفته

در خارج از ایران، در زمینه برنامه ریزی راهبردی برای گروه‌های آموزشی می‌توان به دانشکده‌هایی چند اشاره کرد. از جمله می‌توان به برنامه راهبردی کتابخانه آزمایشگاهی دانشکده علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه ویسکانسین (School of Library..., 2003)؛ برنامه راهبردی دوره کارشناسی ارشد علوم کتابداری از دانشکده انفورماتیک دانشگاه بوفالو (School of Informatics, 2005)؛ دانشکده مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه UCL (UCLA Graduate School ..., 2005)؛ و یا مدرسه کتابداری و اطلاع‌رسانی کالج علوم و هنر دانشگاه اکلاهما (School of Library..., 2006) اشاره کرد. انجمن کتابداران آمریکا از معتبرترین نهادهای فعال در این حوزه بوده که در آمریکای شمالی (ایالات متحده و کانادا) و نیز پورتوریکو به پژوهش‌هایی از این دست پرداخته و نتایج خود را سالانه منتشر می‌نماید (American Library Association, 2007).

اگرچه تدوین برنامه راهبردی برای گروه‌های آموزشی در خارج از ایران جز در مورد برخی دانشگاه‌های برجسته، هنوز به صورت گسترده عملی نشده است، اما در سایر واحدها به خصوص کتابخانه‌ها، پژوهش‌های بسیاری صورت گرفته است. ولی در ایران نه تنها در گروه‌های آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی، بلکه در کتابخانه‌ها نیز کمتر چنین پژوهش‌های انجام شده است. در این زمینه می‌توان تنها به پژوهش‌های پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران (۱۳۷۹)، پریس و مدیرامانی (۱۳۷۹)، پریس (۱۳۸۰)، عصاره (۱۳۸۳)، شعبانی و خدیوی (۱۳۸۳)، آزاد (۱۳۸۵) و مرکز مدارک ... (۱۳۸۶) اشاره کرد.

^۱ بنا بر نوع برنامه مورد استفاده ممکن است که موضوعها و یا اهداف راهبردی تعیین شود

طرح پژوهش

هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل و عناصری است که می تواند به طراحی برنامه راهبردی برای یک گروه آموزشی کمک کند. در این راستا، بر اساس فرایند برنامه ریزی راهبردی، پژوهش باید به بررسی وضعیت گذشته و کنونی گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد از دیدگاه دانشجویان و اعضاء هیأت علمی آن پردازد و مسیری را که باید برای تحول طی کند شناسایی نماید. انتظار می رود که از نتایج بدست آمده بتوان در ارائه برنامه‌ای راهبردی در جهت ایجاد تحول در گروه و در نتیجه در حرفه کتابداری و اطلاع رسانی استفاده کرد. برای تحقق اهداف یاد شده، باید بتوان پاسخ پرسشهای اساسی زیر را تهیه کرد.

۱. از دیدگاه جامعه مورد پژوهش (دانشجویان و دانش آموختگان در مقاطع تحصیلی مختلف، اعضاء هیأت علمی و مسئولین دانشکده) گروه آموزش کتابداری و اطلاع رسانی در چه وضعیتی قرار دارد؟

۲. چه فرصتها، تهدیدها، ضعفها و توانمندیهایی برای طراحی برنامه راهبردی گروه وجود دارد؟

۳. برای آینده گروه کتابداری و اطلاع رسانی چه برنامه ای را می توان طراحی کرد؟

پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و به روش پیمایشی با استفاده از نظر سنجی و تحلیل محتوای برخی اسناد و مدارک انجام می شود. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه، مصاحبه، و نیز چند سیاهه و ارسلی استفاده شد.

جامعه آماری این پژوهش را ۲۰۴ نفر از دانشجویان کارشناسی، ۲۶ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد، ۸ نفر از دانشجویان دکترای دانشگاه فردوسی، ۱۷ نفر از دانش آموختگان دانشگاه فردوسی (به ترتیب ۱۳ نفر در مقطع کارشناسی ارشد و ۴ نفر در مقطع دکترای)، ۶ نفر از اعضاء هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع رسانی و ۴ نفر از مسؤولان دانشکده^۱ تشکیل می دهد. افزون بر این گروهها، به منظور سنجش محیط درونی، پیشینه گروه، وضعیت کتابخانه، اتاق کامپیوتر و کارگاه کامپیوتر ویژه کتابداران نیز مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. با توجه به کم بودن تعداد دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترای و همچنین دانش آموختگان کتابداری و اطلاع رسانی و نیز لزوم در نظر گرفتن نظرات تمامی اعضاء گروه و نیز مسؤولان

---

۱. با یک نفر از اعضاء گروه که خود مجری این پژوهش می باشد و یک نفر از مسؤولین دانشکده به علت مشغله زیاد مصاحبه انجام نشد.

دانشکده (شامل رئیس دانشکده و معاونان آموزشی، پژوهشی و اداری و مالی)، در پژوهش از این پنج گروه نمونه گیری به عمل نیامد. حجم نمونه دانشجویان دوره کارشناسی با استفاده از تعیین حجم نمونه ۱۳۲ نفر برآورد شد.

بدین منظور، همانگونه که پیشتر نیز اشاره شد، ابزارهای گردآوری اطلاعات در این پژوهش عبارتند از ۳ پرسشنامه (برای گردآوری نظرات دانشجویان کارشناسی، کارشناسی ارشد و دانش آموختگان کارشناسی ارشد)، ۵ گروه سؤال برای پنج دسته مصاحبه^۱ و ۳ سیاهه واری برای بررسی وضعیت کتابخانه، کارگاه و اتاق کامپیوتر توسط محققان طراحی شد. مطالعه بیرونی که معیارهای لازم را برای نظر سنجی ها و ارزیابیها تشکیل داد، زیر ساخت نظری لازم را برای کنترل روایی و پایایی ابزارهای گردآوری اطلاعات فراهم کرد.

مراحل انجام مطالعه که بر اساس فرایند برنامه ریزی راهبردی نشان داده شده در نمودار ۱، شکل گرفته به شرح زیر می باشد:

۱. مطالعه اولیه، که شامل برنامه ریزی برای برنامه ریزی نیز می شود، به مطالعه برنامه های مشابه داخلی و خارجی پرداخته شد و بر اساس آن پیشنهاد پژوهش، و به عبارتی همکاران طرح، بودجه مورد نیاز مدت زمان و مراحل کار تعیین شد.

۲. به منظور شناسایی اهداف، رسالت و چشم انداز گروه، متون و اسناد مربوط به گروه شناسایی شد. در این متون اطلاعاتی در مورد رسالت و چشم انداز بدست نیامد. اهداف بدست آمده بیشتر مورد اشاره قرار گرفت.

۳. محیط بیرونی و درونی با روش تحلیل محتوای متون و اسناد موجود مورد مطالعه قرار گرفت.

۳.۱. در رابطه با مطالعه بیرونی، که به شیوه کتابخانه ای مورد بررسی قرار گرفت، هدف شناسایی دیدگاه های نظری مرتبط با برنامه ریزی راهبردی، انواع مدل های برنامه ریزی، استانداردها و دستورالعمل های لازم بود. در این راستا مدل های برنامه ریزی، رهنمودهای لازم برای طراحی مدل مورد نظر پژوهش را فراهم کرد. همچنین روندی که جامعه ایران و جهانی پیش می روند مورد بررسی قرار

^۱. که در این فرمول N تعداد اعضای جامعه، t2 همان X2 یا مجذور کا است، P مقدار نسبت در جامعه (که به منظور اعمال کمترین تاثیر بر حجم نمونه مقدار آن ۰/۵ انتخاب می شود) و d دقت مطلوب خواهد بود (که معمولاً با در نظر گرفتن ۰/۹۵ سطح اطمینان مقدار را برابر ۰/۰۵ خواهد شد) (دیانی، ۱۳۸۲ و سرایی، ۱۳۷۲)

^۲. دانشجویان دکترا، دانش آموختگان دکترای دانشگاه فردوسی و دانشگاه های خارجی. اعضای هیات علمی گروه و مسئولان دانشکده

گرفت و ایده های اولیه در مورد مسیری که گروه باید در آینده طی کند را مشخص کرد. این مطالعه تهدیدها و فرصتها را مشخص کرد و دانش لازم برای تعیین محورهای بررسیها را در اختیار قرار داد. این محورها شامل آموزش، پژوهش، تعامل پذیری و خدمت رسانی می باشد.

۲.۳. مطالعه درونی، به مطالعه و بررسی اسناد موجود و کسب اطلاعات اولیه در مورد محیط درونی اختصاص داشت.

۴. این مرحله به شناسایی محورهای مورد توجه در بررسی و برنامه راهبردی و بر مبنای آن به تهیه ویرایش اول چشم انداز و رسالت پرداخت.

۵. بر اساس دانش بدست آمده از مطالعه بیرونی، ملاکها و معیارهای مورد بررسی بر مبنای ۴ محور مورد توجه تعیین شدند.

۶. پژوهشی برای شناسایی دیدگاههای ذی_نفعان (دانشجویان سه مقطع و اعضای گروه) و تصمیم گیران (مدیر گروه و نیز مسئولان دانشکده) در مورد وضعیت گروه و سنجش امکانات موجود در دانشکده (شامل اتاق و کارگاه کامپیوتر و کتابخانه) بر اساس معیارهای مرحله ۵ انجام گرفت.

۷. مقایسه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از طریق مطالعه مطالعه درونی که به شناسایی ضعفها و توانمندیها و مطالعه بیرونی به شناسایی فرصتها و تهدیدها انجامید.

۸. تحلیل دو گروه اطلاعات بدست آمده در مرحله ۷، دانش لازم برای بازنگری در رسالتها و چشم اندازها فراهم کرد.

۹. تحلیل دو گروه اطلاعات بدست آمده در مرحله ۷، به تدوین اهداف راهبردی کمک کرد.

۱۰. بر مبنای چشم انداز، رسالت و هدفهای طراحی شده و تحلیل SWOT، برنامه راهبردی طراحی شد. از آنجائیکه بدون برنامه اجرایی امکان عملی شده برنامه راهبردی نبود، با صرف وقت بیشتر برنامه اجرایی پیشنهادی نیز طراحی و پیشنهاد شد.

آنچه تا کنون ارائه شد، نتایج بدست آمده از مرحله اول تا پنجم را در بر می گیرد. برای اینکه تصویر مناسبی از وضعیت گروه در اختیار قرار گیرد و روایی برنامه راهبردی پیشنهادی تضمین گردد، در این قسمت اطلاعات بدست آمده از مطالعه درونی گزارش می شود.

یافته های مطالعه درونی

با توجه به گستردگی طیف مطالعاتی این پژوهش، به منظور در نظر گرفتن یک روال منطقی برای ارائه نتایج مطالعه درونی، اطلاعات بدست آمده بر اساس ۴ مفهوم مورد توجه در این پژوهش، یعنی آموزش،

پژوهش، خدمت رسانی و تعامل پذیری، ارائه می شود. در هر قسمت، در صورت تناسب، یافته ها از دیدگاه جامعه مورد پژوهش ارائه می شود. در شرایطی که قضاوت در مورد واقعیتها بر اساس میانگین انجام می گیرد، حد وسط ۳ در نظر گرفته می شود. در مواردی که میانگین بالاتر از ۳ باشد شرایط مطلوب بوده، ۳ حد متوسط است و هر چه از عدد ۳ فاصله بگیرد و به صفر نزدیک گردد، از مطلوبیت آن کاسته می شود. بر پایه اطلاعات بدست آمده در این قسمت می توان در انتها، به سؤال اول پژوهش نیز پاسخ داد.

آموزش

آموزش یکی از مهمترین مقوله ها در پیوند با برنامه ریزی راهبردی برای گروه های آموزشی است. در ارتباط با این مقوله مباحثی همچون توجه به کاربردی بودن برنامه آموزشی و استفاده از فناوریهای نوین؛ التزام برنامه های درسی به انجام فعالیتهای پژوهشی و نقش تشویقی استادان در این راستا؛ تدریس مشارکت جویانه و میزان تعامل پذیری در کلاسها؛ توجه به اخلاق حرفه ای و تلاش در جهت معرفی انجمن های حرفه ای در درسها، میزان مطابقت درسها با آزمونهای تحصیلات تکمیلی و در نهایت امکانات و تجهیزات آموزشی مورد نیاز، مطرح گردید. جدول ۱ نشان دهنده نظرات دانشجویان کارشناسی و ارشد به این مفاهیم در پیوند با آموزش است.

جدول ۱. نظرات دانشجویان کارشناسی و ارشد در مورد آموزش

مقوله ها	جامعه	میانگین	انحراف استاندارد
کاربرد پذیری برنامه آموزشی در بازار کار از نظر دانشجویان	کارشناسی (n=89)	۲/۸۸۷۶	۰/۸۴۵۲۸
	کارشناسی ارشد (n=18)	۲/۵۵۵۶	۰/۷۸۳۸۲
کاربردپذیری فناوریهای نوین در برنامه های آموزشی مقطع کارشناسی	کارشناسی	۳/۳۹۰۸	۰/۸۶۷۴۵
	کارشناسی ارشد		
التزام برنامه های درسی به انجام پژوهش	کارشناسی	۳/۲۹۲۱	۰/۹۳۱۷۹
	کارشناسی ارشد	۳/۴۴۴۴	۰/۹۸۳۵۲
پشتیبانی اعضای هیأت علمی از پژوهش از طریق تشویق و راهنمایی دانشجویان	کارشناسی	۳/۲۸۰۹	۰/۹۷۶۸۸
	کارشناسی ارشد	۳/۰۰۰	۱/۱۳۷۵۹
ارزیابی کلی دانشجویان از میزان تعامل پذیری در کلاسها	کارشناسی	۲/۸۴۲۷	۰/۸۶۴۷۰
	کارشناسی ارشد	۲/۷۷۷۸	۰/۶۴۶۷۶
میزان توجه به اخلاق حرفه ای در برنامه های آموزشی مقاطع کارشناسی و ارشد	کارشناسی	۳/۱۴۹۴	۰/۸۹۶۱۰
	کارشناسی ارشد	۳/۰۵۵۶	۰/۸۷۲۶۰
میزان توجه به انجمنهای حرفه ای در برنامه های آموزشی کارشناسی	کارشناسی	۲/۶۴۷۷	۰/۸۹۷۵۰
	کارشناسی ارشد		
همسویی سؤالات آزمونهای تحصیلات تکمیلی با دانسته های دانشجویان دو مقطع	کارشناسی		
	کارشناسی ارشد		

	کارشناسی	میزان توجه به علایق و نیازهای فردی
	کارشناسی ارشد	
	کارشناسی	وضعیت امکانات و تجهیزات مورد استفاده دانشجویان
	کارشناسی ارشد	کارشناسی و ارشد

همانگونه که از نتایج بر می آید، در ۵ مورد، نظر دانشجویان در مورد عوامل مرتبط با آموزش بیش از حد متوسط است. بنابراین می توان آنها را به نسبت مطلوب دانست. در سه مورد نزدیک به حد متوسط و در سایر کمی کمتر از حد متوسط (یعنی، حدود ۲/۵) می باشد. بیش از ۶۵٪ دانش آموختگان در رابطه با کاربردپذیری درسها نظر مساعد داشته و کاربرد پذیری درسها را در حد "زیاد" و "خیلی زیاد" می دانند. نظر به اینکه به احتمال این گروه بیشتر با بازار کار تماس داشته اند می توان بهتر به نظرات آنان اطمینان کرد. در عین حال برای اینکه تعداد دانشجویانی که با این ویژگی درسها موافق هستند افزایش یابد ضروریست که در رویکرد درسها تغییراتی داده شود. دانشجویان در پاسخ به سؤالهای باز که در این رابطه طرح شده بود توصیه هایی در رابطه با برقراری توازن بین درسهای عملی و نظری و توجه خاص به درس کارورزی نمودند. پیشنهادهای دریافت شده برای تحول در درس کارورزی شامل نظارت بر چگونگی برگزاری این درس و نیز کار در کتابخانه ها، بعنوان محیطهای واقعی می شود. این امر توسط دانش آموختگان در دو مقطع دکترا و ارشد نیز مورد تأکید قرار گرفت. در همین رابطه در مصاحبه ها اعضا هیأت علمی، با توافق نظر، اظهار داشتند که تحولات در جامعه زیاد است و همخوان سازی درسها با این تحولات با توجه به شرایط حاکم بر نظام آموزشی به راحتی ممکن نیست. باید توضیح داد که در این رابطه ۱۴ عنوان درس جدید به دوره کارشناسی اضافه شده و به عنوان اولین گروه در ایران، اجرای این درسها از سال ۱۳۸۲ در این دانشگاه آغاز شد. همچنین دو گرایش "مدیریت اطلاعات" و "مدیریت فناوری اطلاعات"، برای دوره کارشناسی ارشد در قالب یک طرح پژوهشی طراحی شد (فتاحی و همکاران، ۱۳۸۴). ولی هنوز مجوز اجرای آنها دریافت نشده است. در رابطه با گرایش درسها به فعالیتهای عملی و نیز دیدگاه های نظری، به نظر می آید یکی از نقاط قوت گروه بهره گیری از اعضای هیأت علمی با آرا و ویژگیهای متفاوت است. برخی از آنها بر جنبه های نظری و برخی دیگر بر جنبه های عملی تأکید بیشتری دارند؛ چه در پژوهشهای دیگر نیز تأکید شده است که وجود تعدد و تفاوت رأی در میان اعضای هیأت علمی یک گروه به سالمتر شدن و چند بعدی بودن فضای علمی گروه کمک می کند (UCLA Graduate School ..., 2005). مدیر گروه با اشاره به همین مطلب بیان می دارد "هم تفاوت در

اعضای هیأت علمی می تواند بر روی این تأکید (جنبه های نظری و عملی) مؤثر باشد و هم نوع درسها. در گروه کتابداری دانشگاه فردوسی خوشبختانه به هردو توجه شده است". در پیوند مستقیم با بحث تأکید بر جنبه های عملی درسها، به کارورزیها و مشکلات آن اشاره شده و بیشتر اعضا گروه پیشنهادهایی مبنی بر نظارت بیشتر بر کارورزیها و حضور استاد در محل کارورزی، لزوم هماهنگی بیشتر گروه با کتابخانه های برگزار کننده، جذب نیروهای کارشناسی ارشد برای تمرکز بر کارورزیها، و نیز تدوین دستورالعمل دقیق در رابطه با چگونگی هدایت کارورزیها ارائه شد.

در رابطه با کاربرد فناوری در درسها، دانشجویان کارشناسی، کارشناسی ارشد و نیز دانش آموختگان بر این باور هستند که در حد مطلوبی فناوری مورد بهره برداری قرار می گیرد. امروزه در بسیاری از فعالیتهای کتابخانه ها و نیز در خدمت رسانی، کتابداران باید از امکاناتی که فناوری فراهم می کند بهره گیرند. بنابراین، در تغییراتی که در درسها داده شده، به صورت کاربردی از فناوری استفاده می شود. این امر از نظر جامعه مورد پژوهش دور نمانده و آنرا از جمله مزیت های حاکم بر گروه می دانند.

از آنجائیکه تجربه های پژوهشی، یادگیری دانشجویان را عمقی تر می کند و به آنها توانمندیهای انجام پژوهش و تفحص را می دهد، پژوهش گرا شدن درسها ضروری به نظر می رسد. دانشجویان و دانش آموختگان هم رأی با هم معتقدند که به پژوهش در درسها اهمیت داده می شود. بر اساس انحراف استاندارد ۱/۱۴، می توان ادعا کرد که همه دانشجویان به یک میزان بر این باور نیستند. دانشجویان کارشناسی ارشد معتقدند که استادان باید بیشتر به تشویق دانشجویان در انجام پژوهش بپردازند. دانش آموختگان کارشناسی ارشد در این رابطه به نسبت ۸۸/۹٪ با دانشجویان این مقطع هم عقیده هستند. ولی پیشنهادهای سازنده ای نیز در پاسخ به سؤلهایی که به صورت باز طراحی شده بود، ارائه کردند. از آن جمله، لزوم گذر از تدریس تک کتابی، توجه بیشتر به سمینارهای کلاسی می باشد.

در رابطه با تشویق دانشجویان به سمت انجام پژوهش، استادان به مشکلاتی مانند تعداد بسیار زیاد دانشجویان، فرصت کم استادان و تعداد زیاد واحدهایی که باید تدریس کنند اشاره کردند.

از دانشجویان کارشناسی میزان مشارکت جویانه بودن کلاسها مورد سؤال قرار گرفت. برای این سنجش ۵ شاخص سؤال و جواب، سمینار کلاسی، پژوهش، تمرین و بحث و گفتگو در نظر گرفته شد. بیشتر این دانشجویان (۷۴٪-۶۵٪)، میزان استفاده از شاخصهای پیش گفته را در روش تدریس اعضای گروه در حد متوسط به بالا ارزیابی کردند. در همین رابطه ۸۹٪ دانشجویان ارشد نیز تعامل پذیری در کلاسهای را مطلوب دانستند. در پاسخ به سؤال باز مرتبط با این مقوله، توجه بیشتر به پژوهش و سمینار کلاسی در کنار

ایجاد فرصت برای بحث و گفتگو و گذار از تدریس صرفاً بر مبنای یک کتاب، نیز نظرخواهی از دانشجویان و توجه به زمینه‌های مورد علاقه آنها را توصیه کردند. در رابطه با فعالیتهای کلاسی اعضای هیأت علمی مشکل را در تعداد زیاد دانشجویان، تعداد زیاد واحدها و پایان نامه‌هایی که باید هدایت شوند و در نتیجه وقت کم استادان می‌دانند. در رابطه با آموزش، مسؤولان دانشکده به کاهش گرایش به جزوه‌گرایی و گرایش به جنبه‌های مطالعاتی آموزش اشاره کردند. همچنین تأکید کردند که فعالیتهای دانشجویی به دانشجویان هویت می‌بخشد و حتی یکی از مصاحبه‌شوندگان در پیوند با همین مسأله عملکرد گروه و دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی را از نظر فعالیتهای جنبی دانشجویی، اعم از شرکت در سمینارها و نشستها و... بسیار پویا ارزیابی کرد. همانند اعضای هیأت علمی گروه، آنها نیز به موانعی مانند عدم توازن بین اعضای هیأت علمی و تعداد دانشجو در پویایی دانشجویان اشاره کردند.

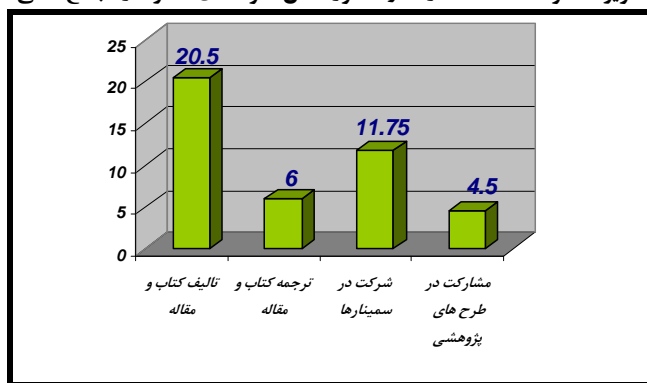
از آنجا که یکی از شاخص‌های برتری گروهی، افزون بر توجه به مسائل علمی، تقویت روحیه حرفه‌ای و توجه به اخلاق حرفه‌ای در دانشجویان است، در زمینه گرایش برنامه آموزشی نسبت به این مهم از دانشجویان دو مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد پرسش‌هایی بعمل آمد. در هر دو مقطع، نتایج نشان دهنده توجه به اخلاق حرفه‌ای در برنامه آموزشی در سطح متوسط به بالا بود که البته با توجه به درصدهای بدست آمده، این توجه در مقطع کارشناسی قدری پررنگ‌تر به نظر می‌رسد. در همین راستا، بیش از ۷۰٪ از دانش‌آموختگان توجه به مباحث اخلاقی در برنامه‌های آموزشی را از عوامل موفقیت خود معرفی کرده‌اند. حدود ۶۰٪ دانش‌آموختگان ارشد در راستای پاسخ به سؤال کنترل در همین زمینه، بر این مطلب صحه گذارند و عنوان کردند که به مباحث اخلاقی بطور خاص، در برنامه‌های آموزشی گروه توجه می‌شود.

موفقیت دانش‌آموختگان هر دوره در مقاطع تحصیلی بالاتر، از جمله هدف‌های بسیاری از دانشجویان می‌باشد. میانگین نظرات دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد در این رابطه (۲/۳۷-۲/۵۸) نشان دهنده این امر است که هر دو گروه دانشجویان انتظار دارند که گروه سهم بیشتری در این امر داشته باشد، ولی انحراف استاندارد بالاتر از ۱ نشان می‌دهد که پراکندگی نظرات در بین آنها وجود دارد.

موفقیت پس از اتمام تحصیل نشان از وضعیت دستاوردهای گروه و اثربخشی آن است. به نظر مسؤولان دانشکده، که خود اعضای هیأت علمی سایر گروه‌ها هستند، دانش‌آموختگان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به نسبت سایر گروه‌ها از وضعیت بهتری برخوردارند. دانش‌آموختگان دکترای نیز به اثر بخشی گروه

در زندگی حرفه ای اشاره کردند. بررسی عملکرد علمی آنها پس از فراغت از تحصیل تأییدکننده این ادعا است. تصویر ۱، گویای این موفقیتهاست.

تصویر ۱. متوسط تعداد انتشارات و حضور دانش آموختگان دکترا در مجامع علمی

دانشجویان و دانش آموختگان دکترا از جمله مصادیق اثر بخشی دوره را کسب تخصص حرفه ای، دانش زمینه ای، عمیقتر شدن دید آنها و کسب وسعت نظر می دانند. در این رابطه اعضاء گروه نیز رضایت خود را از اثربخشی گروه اعلام داشته و در این مورد افزون بر اینکه به موقعیت فارغ التحصیلان که برخی در پستهای حساس در کتابخانه ها، مراکز اطلاع رسانی و مدیریت گروه های آموزشی و یا کمیته ها و شوراهای در کشور مشغول فعالیت هستند توجه می کنند، به کیفیت مناسب بیشتر پایان نامه های دفاع شده، موضوعهای خوب برخی از آنها و کاربردی بودن برخی دیگر اشاره دارند.

اما در میان سخنان اعضاء هیأت علمی، مشکلاتی همچون عدم وجود برخی قابلیتها در فارغ التحصیلان نیز بچشم می خورد. دانشجویان کارشناسی ارشد نیز به برخی از مشکلات مانند مشکلات اداری (۲۵٪)، اختلاف نظر استادان و مشکلات آماری دانشجویان (۲۵٪)، ارائه هم زمان برخی واحدهای درسی و پایان

نامه (۱۲/۵٪)، سردرگمی دانشجویان در موضوع یابی (۱۲/۵٪) و وابستگی بیش از اندازه به استادان (۱۲/۵٪) اشاره کردند.

هیچ یک از شاخصهای پیش گفته، بدون وجود امکانات لازم آموزشی و پژوهشی به نتیجه نخواهد رسید. به همین دلیل میزان رضایت دانشجویان از امکاناتی است که توسط دانشکده و یا گروه در اختیار آنها قرار گرفته است مورد سؤال قرار گرفت.

جدول ۲: وضعیت امکانات و تجهیزات مورد استفاده دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد

	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	جمع	میانگین	انحراف استاندارد
دانشجویان کارشناسی (n=89)	۲ (۲/۳٪)	۱۷ (۱۹/۸٪)	۴۹ (۵۷٪)	۱۸ (۲۰/۲٪)	—	۸۶ (۱۰۰٪)	۲/۹۶۵۱	۰/۷۱۰۳۹
دانشجویان ارشد (n=18)	—	۴ (۲۲/۲٪)	۸ (۴۴/۴٪)	۶ (۳۳/۳٪)	—	۱۸ (۱۰۰٪)	۳/۱۱۱۱	۰/۷۵۸۴۰

بر اساس اطلاعات جدول ۲، دانشجویان مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد با اتفاق نظر و به ترتیب با میانگین ۲/۹۶ و ۳/۱۱ امکانات را به طور تقریب در حد سطح متوسط در نظر گرفتند. ولی چون کاربرد فناوری در تدریس و یادگیری روز به روز بیشتر می شود، ضروریست به این امر نیز توجه شود. از طرفی گرچه بیشتر اعضاء گروه به وجود شرایط مناسب برای پژوهش اشاره کردند، استفاده از آن را در گروه فعالیتهای فردی دانستند. ولی، به کمبود برخی از امکانات مانند منابع علمی در این رابطه اشاره کردند.

دیدگاه های دانش آموختگان و دانشجویان دکترا در باره مقوله آموزش جنبه های دیگری از این مفهوم را در بر می گیرد. در رابطه با گستره درسها در دوره دکترا، این گروه نظرات مخالف و نیز موافق داشتند. گرچه آنها اشاره کردند که تعدد درسها، نگرشها و دانش متفاوت و مناسبی را در آنها بوجود می آورد، ولی آنها معتقد بودند که این امر بسیار وقت گیر است. در نهایت داشتن تعدد درسها قبل از امتحان جامع را ضروری و آنرا در از بین بردن ناهمگنی های دانشی و تقویت بنیانهای نظری دانشجویان این مقطع لازم می دانند. تدریس موظف در طول دوره تحصیل را از نقاط قوت در کسب تجربه و آماده شدن برای فعالیتهای مرتبط آینده بشمار آوردند. ولی در این رابطه به لزوم کاهش دانشجویان کارشناسی و تناسب درسها با علاقه دانشجویان دکترا اشاره کردند. گرچه تعامل استادان را با دانشجویان خوب ارزیابی کردند، ولی

کمبود وقت استادان را مانع بزرگی در برقراری ارتباط بیشتر می‌دانند. آنها همچنین، کاهش تعداد درسها را ضروری دانستند و فراهم شدن امکانات سخت افزاری و نرم افزاری بیشتر و مناسب تری را پیشنهاد کردند. یکی از دانشجویان بیان داشت که "امکانات چه از بعد آموزشی و چه از بعد پژوهشی در اندازه و قامت یک دوره دکترا نیست...". در رابطه با کتابخانه و امکانات آن، دانشجویان دکترا معتقدند که باید امکانات کتابخانه، منابع و تعداد کتابداران افزایش یابد و دیدگاه های کتابدارانه که در گروه وجود دارد در کتابداران تقویت شود. این مشکلات کتابخانه از دید مسؤولان دانشکده نیز به دور نمانده و آنها نیز معتقدند که امکانات و منابع در کتابخانه به حد کفایت نیست. به طور تقریب، همه دانش آموختگان معتقدند یکی از دلایل کمبود امکانات عدم وجود دید علمی از سوی دانشگاه به بحث تحصیلات تکمیلی است.

پژوهش

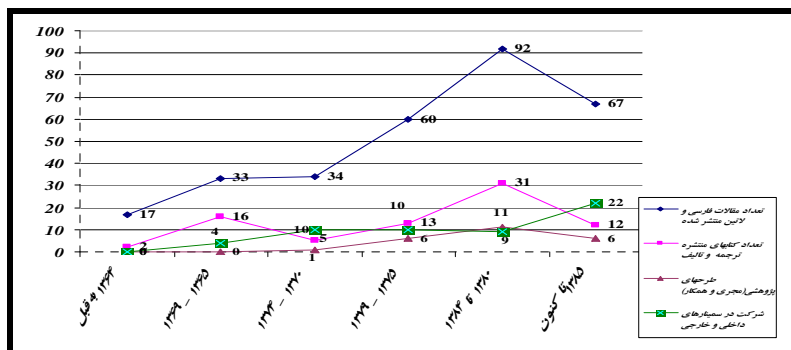
دومین مقوله مورد توجه در تدوین برنامه راهبردی، پژوهش است. در این رابطه، مباحثی چون انجام فعالیتهای گروهی، تقویت روحیه پژوهشی، توجه گروه به برگزاری سمینارها و همایشهای دانشجویی، و نگرش دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد نسبت به روال انجام پایان نامه و چگونگی راهنمایی استادان و دستاوردهای علمی آنها مورد توجه قرار گرفت. در این قسمت نظرات گروه های مورد مطالعه به تفکیک در هر مورد آورده می شود:

در رابطه با فعالیتهای گروهی، به علت پراکندگی در بین نظرات گروه های مورد مطالعه نمی توان قضاوت قطعی در مورد اطلاعات بدست آمده داشت. ولی، به نظر می رسد که در این زمینه گروه باید به تصمیم گیری و تعیین راهبردهای لازم بپردازد. در این مورد، در حالیکه بیشتر دانشجویان کارشناسی گروه را در تقویت روحیه فعالیتهای گروهی در انجام پژوهش در حد نزدیک به متوسط ارزیابی کردند، بیشتر دانشجویان کارشناسی ارشد آنرا کمتر از حد متوسط در نظر گرفتند. در حالیکه بیشتر آنها (۳/۳۸)، بر این باور بودند که برخی از فعالیتهای گروهی مانند برگزاری سمینارها و نشستهای تخصصی تشویق می شوند، دانشجویان دکترا معتقدند که گروه باید نقش حمایتی خود را از برگزاری این برنامه ها پررنگتر کند. دانش آموختگان کارشناسی ارشد (۳/۷۶) نقش تعیین کننده ای در تشویق دانشجویان به فعالیتهای پژوهشی برای گروه در نظر می گرفتند. به عبارتی، توجه به پژوهش و تقویت توان پژوهشی دانشجویان را یکی دیگر از نقاط قوت گروه بشمار می آوردند. اعضاء گروه نیز در مورد اهمیت انجام کارهای پژوهشی با همکاری

دانشجویان اتفاق نظر داشتند. این افراد سازوکار همکاری را در آیین نامه ها و نیز در محیط برای انجام فعالیتهای پژوهشی مساعد می دانستند.

در رابطه با راهنمایی پایان نامه هر دو گروه دانشجویان کارشناسی ارشد و دانش آموختگان کارشناسی ارشد به ترتیب با میانگین ۳/۳۸ و ۴/۳۸ ارزیابی مناسبی از هدایت استادان در پیشبرد امور پایان نامه داشتند. برخی از مسؤولان دانشکده به فعال بودن اعضاء از نظر تولیدات علمی اشاره کردند و تأکید نمودند که با وجود تعداد اندک اعضاء هیأت علمی گروه، از نظر دستاوردهای علمی در وضعیت مناسبی قرار دارند. یکی از آنها اشاره کرد که بیشترین بودجه طرحهای گرنت به آنان اختصاص دارد. به منظور اینکه بتوان اطلاعات دقیقتری در رابطه با تولیدات علمی اعضاء بدست آورد، وب سایتهای شخصی و رزومه های ۷ نفر از اعضاء گروه مورد بررسی قرار گرفت. نتایج در قالب مقالات فارسی و لاتین منتشر شده، کتابهای تالیف و ترجمه شده، اجرا و یا همکاری در طرحهای پژوهشی و نیز شرکت در سمینارها و مجامع بین المللی دسته بندی شده در بازه های ۵ ساله مورد بررسی قرار گرفت از ارقام بدست آمده برای تهیه نمودار ۲ استفاده شده است.

نمودار ۲: نمودار دستاوردهای علمی - پژوهشی اعضای گروه در سالهای مختلف تا شش ماه اول ۱۳۸۷

با نگاهی به نتایج حاصل از این بررسی می توان به این نتیجه رسید که طی سالهای متمادی دستاوردهای گروه با وجود مشغله کاری بسیار زیاد استادان، رو به افزایش گذاشته است. سیر نزولی تعداد دستاوردها بین سالهای ۸۵ تا شش ماه اول سال ۱۳۸۷ دو علت کلی می تواند داشته باشد، اول اینکه تکمیل نبودن اطلاعات در زمان گردآوری اطلاعات، دوم، کوتاه بودن بازه زمانی مورد بررسی (۲/۵ سال) نسبت به سایر بازه های زمانی (۵ سال).

تعامل پذیری

دیدگاه دانشجویان کارشناسی، کارشناسی ارشد و دانش‌آموختگان در رابطه با تعامل پذیری کلاسها و اعضاء گروه متفاوت است. در حالیکه بر اساس میانگین نظرات دانشجویان دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد (به ترتیب با میانگین ۲/۸۴ و ۲/۷۷) تعامل در کلاسها نزدیک به حد متوسط است، میانگین نظرات دانش‌آموختگان تعامل پذیری را در کلاس (میانگین ۴/۱۵) و نیز در بین استادان (میانگین ۴/۰۷) مناسب می‌دانند. هم رأی با این گروه، دانشجویان و دانش‌آموختگان دکترا نیز در مصاحبه اعلام داشتند که تعامل پذیری بالایی بین برخی از استادان و استادان با دانشجویان و جامعه وجود داشته است. به عقیده آنها این تعامل پذیری به تشخیص حرفه ای آنها کمک می‌کند. ولی یکی از مشکلاتی که آنها مورد توجه قرار دادند، توجه بیشتر به شأن دانشجویان دکترا در دانشکده، در مقایسه با دانشجویان کارشناسی ارشد است. آنها بر این باورند که تعداد زیاد دانشجویان مانعی بزرگ در این راه است. ولی، یکی از استادان در همین زمینه به این نکته اشاره می‌کند که "افزایش تعامل تأثیر منفی بر زمان استادان دارد". در جهت افزایش این تعامل پذیری پیشنهادهایی همچون برگزاری سمینارهای دانشجویی، بازدیدهای علمی و یا طرحهای پژوهشی مشترک با دانشجویان، و یا تعامل علمی ولی به بصورت غیر رسمی توسط مصاحبه شوندگان ارائه شده است. از طرف دیگر، بنا بر عقیده یکی از استادان نمره گرایی بیش از اندازه و عدم علاقه دانشجویان به انجام فعالیتهای خارج از برنامه کلاسی، مانعی دیگری در تعامل با دانشجویان است. مسؤولین دانشکده نیز در عین حال که به اهمیت تعامل پذیری اشاره دارند و آنرا در توجیه درس و درک متقابل بین استاد و دانشجو مؤثر می‌دانند، افزایش تعداد اعضاء هیأت علمی را عاملی مهم در افزایش آن می‌دانند. در رابطه با تعامل پذیری گروه با جامعه می‌توان به مسؤلیت برخی از اعضاء هیأت علمی در همکاری با برخی از تشکلهای مانند هیأت ارزیابی علم و فناوری شورای عالی انقلاب فرهنگی، کمیته برنامه ریزی درسی کتابداری و اطلاع رسانی در وزارت علوم، انجمن کتابداری و اطلاع رسانی به عنوان رئیس انجمن و مدیریت گروه بحث الکترونیکی کتابداران اشاره کرد. بدیهی است چنین مسؤلیتهایی در اثر بخشی گروه را در جامعه حرفه ای و علمی تأثیر زیادی دارد.

خدمت رسانی

خدمت رسانی از دیگر مقوله هایی مورد توجه بود که فقط برای اعضاء گرو مطرح شد. با وجودی که اعضاء گروه به این امر واقفند که به لحاظ رسمی تعهدی برای ارائه خدمات به سایر نهادهای خارجی برای آنها وجود ندارد، اما همگی بر این عقیده اند که نه تنها گروه خدمت رسانی به خارج را شروع کرده است بلکه وضعیت کنونی را نیز مناسب ارزیابی می کنند. به طوری که بنابر عقیده مدیر گروه، بواسطه همین امر کتابداران شاغل در کتابخانه های گوناگون همیشه ارتباط خوبی با اعضاء گروه داشته و دارند. از آنجائیکه افزون بر مقوله های یاد شده که زیر ساخت نظر سنجی ها را تشکیل داد، ضروری بود که وضعیت امکاناتی که آموزش و پژوهش را تسهیل می کند مورد بررسی قرار گیرد، در این قسمت نتایج تحلیل اطلاعات بدست آمده از این بررسی که بر اساس سیاهه واری گردآوری شد، ارائه می شود.

امکانات آموزشی و کمک آموزشی شامل کتابخانه، اتاق کامپیوتر و کارگاه کامپیوتر

به طور کلی از نظر کمی و با توجه به تعداد دانشجوی پذیرش شده در هر سه مقطع^۱ ۲۳۸ نفر، امکانات موجود نقصهایی را نشان می دهند. برای نمونه در زمان گردآوری اطلاعات، در جمع تعداد ۴۴... رایانه در سه اتاق رایانه، کارشناسی و کارشناسی ارشد و کارگاه رایانه ای دانشجویان کتابداری و اطلاع رسانی مستقر بود. این تعداد به جز اتاق مخصوص دانشجویان دکترا است که برای هر دانشجوی دکترا یک رایانه وجود دارد. با توجه به تعداد دانشجویان دانشکده که برای امور ثبت نام، انتخاب واحد، تغذیه و پیشبرد درسا به رایانه نیاز دارند، کافی به نظر نمی رسد. در کارگاه کتابداری، که برخی از کلاسهای گروه نیز در آنجا برگزار می شود، تعداد ۱۵ کامپیوتر مستقر است. در بیشتر موارد به خصوص در کلاسهایی که وابسته به رایانه هستند، اگر رایانه ها خراب نباشد به طور معمول ۲ نفر یا بیشتر از یک رایانه استفاده می کنند^۲. ماهیت درسا ایجاب می کند که هر یک از دانشجویان در کلاس امکان استفاده از یک رایانه را داشته باشند بنابراین، با توجه به تعداد کامپیوترهای موجود در کارگاه، دانشجویان با کمبود روبرو هستند. افزون بر آن، به کمبود نیروی انسانی برای پشتیبانی از رایانه ها و فضای محدود کارگاه و اتاق کامپیوتر نیز باید اشاره شود.

از بعد زیرساختهای فنی و سخت افزارهای بکار رفته در سیستمهای موجود، با توجه به استانداردهای محلی موجود و لزوم همگام شدن با پیشرفتهای بین المللی، تفاوت چندانی احساس نمی شود. مطالعه نمونه های

^۱ آمارهای دانشجویان از نشریه فرهیختگان: گزارش فعالیتهای پژوهشی دانشگاه فردوسی مشهد (۱۳۸۵) بدست آمده است.

^۲ تعداد دانشجویان ورودی مقطع کارشناسی در این رشته در سال های ۸۴، ۸۵ و ۸۶ به ترتیب ۵۱، ۳۴ و ۳۶ نفر می باشند.

مشابه خارجی این امر را تأیید می کنند (Wheeler, 2006; Santa Monica College..., 2007; Virginia Commonwealth University..., 2006).

در پیوند با امکاناتی که کتابخانه در اختیار دانشجویان قرار می دهد، اشاره به برخی از کاستی های عمده حاصل از بررسی سیاهه واری کتابخانه ضروری به نظر می رسد. در دوران کنونی بسیاری از منابع اطلاعاتی از طریق رایانه ها قابل دسترس است. بنابراین باید تعداد کافی رایانه در کتابخانه وجود داشته باشد. از آنجا که هیچ یک از استانداردهای داخلی، مانند استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران (۱۳۸۱) و استانداردهای وسایل و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی (تعاونی، ۱۳۷۸)، اشاره ای به تعداد رایانه در کتابخانه نکرده است، ضروری بود به استانداردهای خارجی مراجعه شود. مالون و همکاران (Malone et al., 2006) به بررسی نمونه پژوهشهای محلی در کتابخانه های مختلف دانشگاهی آمریکا پرداختند. طی پژوهشهای پیشین و نیز طی بررسی وضعیت کنونی کتابخانه ها، آنها به این نتیجه رسیدند که در کتابخانه های مختلف، به ازای هر ۹۰ دانشجو حداقل ۲ تا ۵ رایانه باید وجود داشته باشد. اگر حداقل این تعداد را در نظر بگیریم، بر اساس آمار سال ۱۳۸۵ دانشگاه فردوسی (فرهیختگان، ۱۳۸۵) برای تعداد ۱۵۸۱ نفر دانشجو در دانشکده کتابخانه حداقل به ۲۰ رایانه دیگر نیاز دارد. بنابراین، امکانات کافی در دانشکده برای دانشجویان و گروه فراهم نیست و کتابخانه، اتاق رایانه و کارگاه با توجه به مشکلات مطرح شده نمی تواند از تمام ظرفیت بالقوه خود برای پاسخگویی استفاده کند.

یافته های حاصل از مطالعه درونی و بیرونی و پاسخ به پرسشهای پژوهش

بر اساس اطلاعات بدست آمده از مطالعه درونی، یعنی پرسشنامه های توزیع شده، مصاحبه ها، سیاهه های واری و نیز بررسی اسناد موجود وضعیت گروه در گذشته و حال مشخص شد. در این قسمت می توان تصویری از وضعیت گروه بدست آورد و در نیز به سؤال اول پژوهش که وضعیت گروه را از دیدگاه ذینفعان و نیز برنامه ریزان مورد پرسش قرار داده بود پاسخ داد. به طور کلی از نظر آموزش و پژوهش مزایای زیادی برای گروه از جمله تعاملی بودن بیشتر کلاسها، پژوهش گرا بودن آنها، توجه به اخلاق حرفه ای، اثر بخشی استادان و درسها و وضعیت مناسب دانش آموختگان در فعالیتهای علمی و اجرایی، پویا بودن استادان از نظر علمی و نیز تعامل با جامعه مطرح شد. ولی امکانات در رابطه با فضای سایت های رایانه ای، تعداد رایانه برای دانشجویان کارشناسی ارشد و کارشناسی و کارگاه و کتابخانه و نیز منابع و خدمات کتابخانه مناسب ارزیابی نشد. همچنین در نظر گرفتن راهبردهای بیشتر برای موفقیت دانشجویان

در آزمونهای ورودی برای ادامه تحصیل، افزایش تعامل توسط برخی از استادان، کم شدن درسهای دانشجویان دکترا و افزایش امکانات برای آنها از جمله مشکلات عنوان شده بود. با وجود این مشکلات، در بیشتر موارد نظرات نشان از این واقعیت می داد که با وجود استادان مجرب، آگاه و باتجربه بالای دانشگاهی، نمود مناسب گروه در سطح کشور، انتشار دو نشریه علمی- پژوهشی زیر نظر گروه، استفاده مطلوب از فناوری، کیفیت کاری قابل توجه استادان، روحیه پژوهشگرایی حاکم در گروه، وجود استادان با سابقه تحصیل در کشورهای خارجی، تلاش استادان در جهت ایجاد تحول در برنامه های درسی و امکانات به نسبت مطلوب آموزشی و پژوهشی برآیندی از توانمندیهای گروه را به نمایش می گذارد.

در پاسخ به سؤال دوم پژوهشی، ابتدا باید چشم انداز، رسالت و هدفهای پیشنهادی مطرح شود و سپس بر پایه آنها و نیز یافته های حاصل از پژوهش، ضعفها و توانمندیها و نیز فرصتها و تهدیدهایی که گروه با آنها روبروست تعیین شود. برای پاسخگویی به این سؤال از تحلیل SWOT، استفاده می شود.

چشم انداز

گروه آموزشی کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد با توجه به وجود استادان مجرب و باسابقه طولانی در فعالیتهای آموزشی و پژوهشی به آینده ای توجه دارد که بتواند مانند یک قطب علمی در این رشته فعالیت کرده و در پیشبرد علوم کتابداری و اطلاع رسانی و تربیت دانش آموختگان اثر بخش، نوآور و دارای مهارتهای رقابتی پیشرو باشد. این اثر بخشی نه تنها باید در بعد حرفه ای مورد توجه باشد، بلکه با سایر گروه های علمی و نهادهای مرتبط داخلی و خارجی مد نظر قرار گیرد.

رسالت

در طول یک ربع قرن فعالیتهای گروه در حوزه آموزش و پژوهش و ارتقاء سطح برنامه ها از مقطع کاردانی (۱۳۶۴) به مقطع دکترا (در سال ۱۳۷۹)، این گروه همواره بر کیفیت آموزش تأکید داشته و تلاش کرده است تا دانش آموختگان آن از کیفیت لازم در حوزه آموزش و پژوهش برخوردار باشند. حفظ این کیفیت از جمله رسالتهای اصلی گروه می باشد. از دیگر رسالتهای همخوان سازی درسهای و نیز دانش حرفه ای با نیازهای جامعه است. کمک به ارتقاء علم و دانش و بهره گیری از دانش در تولید علم از دیگر رسالتهای می باشد.

اهداف: به اهداف به صورت خاص تر و بر اساس چهار محور مورد توجه پژوهش توجه شد.

آموزش: افزایش کیفیت آموزش، همخوانی آموزش با دیدگاه های نظری، ارائه آموزش متناسب با نیازهای دانشجویان و جامعه، فراهم کردن امکانات لازم برای بهره گیری بهینه از امکانات موجود در جهت ارتقای کیفی آموزش، استفاده از دانشجویان در پیشبرد امور آموزشی

پژوهش: استفاده از روشهای آموزشی پژوهش گرا، افزایش توانمندیهای پژوهشی دانشجویان و اعضای هیأت علمی، افزایش کیفی تولیدات دانشجویان و اعضای هیأت علمی، افزایش فعالیتهای گروهی پژوهشی بین استادان و بین استادان و دانشجویان

خدمت رسانی: ارائه خدمات حرفه ای به کتابداران در ایران و در صورت نیاز به کشورهای دیگر، کمک به ارتقاء فعالیتهای مرتبط با اطلاعات، اطلاع رسانی، سازماندهی اطلاعات و مدیریت دانش در دانشکده، دانشگاه و کشور، کمک به ارتقاء ارزش اطلاعات و دانش در جامعه

تعامل پذیری: افزایش ارتباط با همکاران در دانشکده، دانشگاه و جامعه، افزایش ارتباط با سایر گروه های علمی با هدف نشان دادن تأثیر حرفه در پیشبرد اهداف آن گروه ها، تلاش در جهت فعالیت در کمیته ها، شوراهای و تشکلهای مرتبط با اطلاعات و دانش در کشور، افزایش تعامل با گروه ها و تشکلهای مشابه خارجی

بر اساس چشم انداز، رسالت و اهداف یاد شده و همان طور که اشاره شد بر اساس مطالعه های انجام شده توانمندیها و ضعفها، تهدیدها و فرصت ها شناسایی شدند. بر اساس توانمندیها و با استفاده از فرصتها پیشنهادهایی برای کاهش ضعفها و خطر تهدیدها ارائه می شود. این نتایج به صورت فهرست وار در جدول ۳ آمده است:

جدول ۳: تحلیل SWOT در مورد گروه کتابداری و اطلاع رسانی

	مزیت	مشکل
عوا	توانمندی (S)	ضعفها (W)

<p>محل دا خ لی</p>	<p>○ گروه از استادان صاحب نامی نسبت به سایر گروهها برخوردار است که سطح علمی و راندمان کاری و کیفیت کار آنان خوب است،</p> <p>○ برخورداری گروه از تسهیلات مختلف دانش آموختگان کتابداری یک نقطه قوت است که منجر به ایجاد فضایی چند بعدی می شود،</p> <p>○ برخی از استادان تعامل پذیری بسیار بالای دارند،</p> <p>○ در جهت افزایش استفاده از فناوری نوین در تدریس و یادگیری تلاش ها می شود،</p> <p>○ نوآوری مداوم در سرفصلها و روزآمدسازی محتوای دروسها از ویژگیهای استادان است،</p> <p>○ دانشجویان را به فعالیتهای پژوهشی تشویق می کنند و برگزاری همایشها و سمینارهای تخصصی یکی از ویژگیهای برجسته گروه است،</p> <p>○ دانش آموختگان به نسبت قبولی زیادی در مقاطع بعدی دارند،</p> <p>○ دستاوردهای گروه قابل ملاحظه و ارزشمند است.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● همخوانی بین تعداد استادان در مقابل افزایش تعداد دانشجویان وجود ندارد و بنابراین استادان با کمبود وقت روبرو هستند ، ● گاه بین نظرات استادان در برخی زمینه های علمی همخوانی دیده نمی شود، ● به علایق پژوهشی و نیازهای فردی دانشجویان کمتر توجه می شود، ● همایشهای دانشجویی به صورت منظم برگزار نمی شود، ● کارگاه کتابداری و کتابخانه در وضعیت مناسبی نیستند، ● امکانات آموزشی و پژوهشی از نظر منابع علمی و تعداد کامپیوتر کافی نیست، ● به فعالیتهای مشارکت جویانه و گروهی کمتر توجه می شود، ● برخی از دروسهای نظری در دو مقطع همپوشانی دارد، ● به کارورزی ها توجه کافی نمی شود.
<p>موانع تدریسی</p>	<p>فرصتها (O)</p> <p>● توجه برنامه چهارم توسعه به ساختن جامعه ای دانایی محور و تولید سرمایه انسانی،</p> <p>● گرایش دولت به بازنگری در ساختار تحقیقات و آموزش در حوزه های علوم انسانی و اجتماعی و توانمند سازی آنها،</p> <p>● تعهد دولت به استقرار جامعه اطلاعاتی و تضمین دسترسی گسترده به اطلاعات مورد نیاز،</p> <p>● افزایش سرمایه گذاری دولت در امر پژوهش و فناوری،</p> <p>● بازنگری در رشته های دانشگاهی با توجه به نیاز اجتماعی و بازار کار و گسترش تحصیلات تکمیلی،</p> <p>● گسترش فناوری و پایگاههای اطلاعاتی،</p> <p>● توجه گروههای مشابه خارجی به آزادی فرد در گرایش به سمت علایق پژوهشی (به عنوان الگو)،</p> <p>● توجه گروههای مشابه خارجی به ایجاد فضایی چند بعدی از عقاید و آرا (به عنوان الگو)،</p> <p>● توجه گروههای مشابه خارجی به راهکارهای مختلف برای جذب منابع و امکانات (به عنوان الگو)،</p> <p>● توجه ویژه گروههای خارجی برای آموزش کارکنان دانشکده (به عنوان الگو).</p>	<p>تهدیدها (T)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● توجه کمترین دولت به نقش اطلاعات و استفاده از آن در جامعه اطلاعاتی، ● توجه کمترین دولت به کتابخانه ها و استخدام دانش آموختگان کتابداری ● نگرش نه چندان مثبت جامعه نسبت به رشته، ● عدم توجه دانشگاه به استفاده از استانداردهای علمی و تأکید بر معیارهای کمی در ارزیابی ها، ● کمبود امکانات و فضا در دانشگاه به صورت کلی، ● محدود بودن منابع علمی و پایگاههای اطلاعاتی کتابخانه های دانشگاه، ● توجه به توسعه دانشگاه و افزایش رتبه آن بر مبنای شاخصهای کمی، ● توجه بیش از اندازه به جذب دانشجو و در مقابل عدم توجه کافی به افزایش تعداد اعضای هیأت علمی و امکانات.

برای پاسخگویی به سؤال سوم پژوهش باید بر اساس ماتریس بالا به تدوین برنامه راهبردی پیشنهادی پرداخت. بدیهی است در این ماتریس می توان به صورت افقی اطلاعات بدست آمده را مورد مقایسه و تحلیل قرار داد و به یافته جدیدی در قالب یک برنامه راهبردی رسید و یا اینکه به صورت متقاطع عمل کرد. به عبارت دیگر در تحلیل SW، می توان از توانمندی استفاده کرد و برنامه ای برای کاهش ضعف طراحی کرد. برای نمونه، وقتی که اطلاعات کسب شده نشان می دهد که گروه از استادان مجرب و

صاحب نام برخوردار است، با تدوین یک برنامه راهبردی مناسب، می توان از تجربه های آنها استفاده کرد و به برگزاری منظم همایشهای دانشجویی پرداخت و یا با تشکیل کمیته ای از این استادان و نظارت بیشتری بر چگونگی برگزاری کاروزیها داشت و مشکلات مربوطه را کاهش دهد. در تحلیل متقاطع مانند OW، می توان از تجربه گروه های مشابه در فعالیتهای گروهی استفاده کرد و برنامه ای در جهت تشویق این فعالیتهای در گروه ارائه کرد و مشکل مربوطه را کاهش داد. بر اساس چنین روشی در تحلیل، که شامل تحلیلهای ST, SW, OT, OW بود، برنامه های راهبردی پیشنهادی طراحی شد. بنا به محدودیت این مقاله نمی توان تمام برنامه های راهبردی پیشنهادی را ارائه داد. فقط در اینجا برخی از آنها و برنامه های اجرایی مربوطه را در راستای چهار محور مورد مطالعه در جدول آورده شده اند. برای کنترل اعتبار انتخاب هدفها و برنامه های راهبردی و برنامه های اجرایی پیشنهادی این برنامه ها به یک متخصص و نیز مدیر گروه وقت برای بررسی داده شد. برخی از اشکالات شناسایی شده اصلاح گردید. نتیجه در جدول شماره ۴ و ۵ قابل ملاحظه است.

جدول ۴. برنامه راهبردی گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد (در پیوند با آموزش و پژوهش)

هدف	جامعه هدف	برنامه راهبردی	برنامه اجرایی
ارتقاء و متحول کردن آموزش	استادان	فراهم کردن امکانات برای ارتقاء دانش، مهارت و توانمندیهای استادان، فراهم کردن فرصت لازم برای تحقیق و ارتقاء دانش، افزایش تعداد استادان توانمند با تحصیلات مناسب و یا سابقه	جذب استادان مناسب/ برگزاری منظم کارگاههای روش تدریس، مهارتهای استفاده از رایانه، روشهای ارزیابی، و اخلاق حرفه ای/ تشویق استادان برای استفاده از فرصتهای مطالعاتی/ تشکیل جلسات بحث و گفتگو در مورد روشهای تدریس، محتوای دروسها با توجه به وضعیت گروه های مشابه و صاحب نام داخلی و خارجی و نیازهای جامعه، تشکیل جلسات نقد و بررسی بازخوردهای دانشجویان
	دانشجویان	افزایش کیفیت آموزش و تربیت دانش آموختگانی توانمند و کارآمد برای جامعه متحول، مسؤول و متعهد به اخلاق و جامعه حرفه ای	برگزاری کلاسهای پژوهش محور و تعاملی/ برقراری توازن بین بخشهای نظری و فعالیتهای عملی/ متحول کردن کاروزیها از طریق تدوین و مدون کردن اهداف و خط مشی های مربوطه و تعیین یک نفر از اعضاء هیأت علمی مجرب بعنوان برنامه ریز و ناظر بر چگونگی برگزاری کاروزیها، ارزیابی مرتب آنها و بحث و بررسی نتایج ارزیابیها در گروه. افزایش مهارتهای دانشجویان در بهره گیری از فناوری در تحصیل و کار حرفه ای از طریق افزایش تمرینهای درسی مرتبط افزایش مهارتهای سخنرانی/ پرورش روحیه مدیریت، تحقیق، تفکر انتقادی و تحلیلی و نوشتن در دانشجویان از طریق برگزاری کارگاه ارائه نشستهای مرتبط منظم

	بررسی وضعیت و کنترل وضعیت امکانات برای ارائه پیشنهاد برای ارتقاء امکانات رایانه ای و کتابخانه برای دانشجویان و استادان	استادان	
	تشکیل کمیته مشورتی برای ارتقاء امکانات منابع و خدمات کتابخانه، و ارائه پیشنهادهاى مربوطه به دانشکده، برقراری رابطه نزدیکتر به صورت رسمی با کتابخانه یا از طریق ارائه خدمات مشورتی، ارائه برنامه مدون پیشنهادی برای همکاری بین کتابخانه و گروه به صورت رسمی	استادان	
	افزایش مهارتهای پژوهشی استادان، تشویق استادان در انجام طرحهای پژوهشی به خصوص به صورت گروهی	استادان	
	تشکیل کارگاه های روش پژوهش / برگزاری جلسه های بحث / و بررسی طرحهای پژوهشی و بررسی نتایج	دانشجویان	
	تشویق روحیه پژوهشگرایی در دانشجویان و افزایش مهارتهای آنان	دانشجویان	
	تشویق کردن امکان مشارکت دانشجویان در طرحهای پژوهشی / تشویق فعالیتهای پژوهشی دانشجویی و ارائه رهنمود برای انتشار آنها/ تشکیل میزگردهای پژوهشی با کمک استادان و دانشجویانی که پژوهش انجام داده‌اند.	استادان	
	تشکیل کمیته پژوهش و برنامه ریزی، نظارت و تدوین خط مشی ها و رهنمودهای انجام پژوهش از جمله تعیین فرایند پایان نامه در دو مقطع کارشناسی ارشد و دکترا، مدون کردن و توزیع دستاوردهای کمیته و تجدید نظر منظم آنها، تشکیل کمیته مدیریت دانش و مسؤل اجرای مدیریت دانش در گروه، تدوین اهداف و رهنمودها در گروه و ثبت روال و روند امور، تشکیل پایگاه دانش و ثبت دستورالعملها؛ خط مشی ها و مقررات گروه و اطلاعات مربوط به دانشجویان، دانش آموختگان و استادان، تعیین مسؤل تحصیلات تکمیلی،	استادان	

جدول ۵. برنامه راهبردی گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد (در پیوند با تعامل پذیری و خدمت رسانی)

هدف	جامعه هدف	برنامه راهبردی	برنامه اجرایی
ارتقاء تعامل پذیری	استادان	افزایش همکاری در تدریس، تحقیق و مشاوره، شناسایی توانهای بالقوه فردی و سازمانی برای برقرار ارتباط	تشویق تدریس مشترک، تحقیق گروهی و تعامل بیشتر در مشاوره‌های دانشجویی افزایش جلسه های بارشهای فکری ^۱ ، افزایش جلسات و نشستهای رسمی و غیر رسمی
	دانشجویان	افزایش تعامل بین استادان و دانشجویان و بین دانشجویان با دانشجویان در مقاطع مختلف	تشکیل منظم جلسات بحث و گفتگو با دانشجویان و نظر خواهی در مورد دروسها؛ پژوهش و پایان نامه، برگزاری منظم سمینارها و نشستهای دانشجویی، تشکیل میزگرد بر اساس موضوعهای مختلف بین دانشجویان و استادان، نشستهای غیر رسمی در اردوها و ... با دانشجویان سه مقطع، تشویق استادان به داشتن ساعت مشخص مشاوره، تعیین استاد مشخص برای رفع مشکلات دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد بعنوان رابط آنها با گروه و دانشکده و استاد راهنما برای دانشجویان دکترا از بدو ورود به دوره

^۱ . Brain Storming

<p>تشکیل جلسه بارشهای مغزی برای جستجوی راه های برقراری تعامل با نهادها و افراد خارج گروه، عضویت گروه در انجمنهای حرفه ای و مرتبط، ارائه خدمات مشورتی به نهادها و گروه های آموزشی مرتبط</p>	<p>افزایش تعامل با مسؤولین دانشکده؛ دانشگاه، انجمنهای حرفه ای مشابه و مرتبط</p>	<p>دانشگاه و نهادهای حرفه و صنفی خارج سازمان ارتباط از دانشگاه</p>
<p>تدوین برنامه هایی برای تشکیل قطب علمی، تشویق اعضاء و فراهم کردن شرایط لازم برای عضویت در گروه ها، شوراهای و کمیته ها در دانشگاه و در سطح ملی، تدوین برنامه برگزاری همایشهای محلی و ملی، تعیین مسؤول شناسایی نیازهای جامعه در ارتباط با حرفه و تعیین موضوعهای پایان نامه ها، طرحهای پژوهشی و یا ارائه کارگاه های مرتبط</p>	<p>تحول در ساختار گروه جلب همکاری استادان در مدیریت و کنترل امور و ایجاد تحول در گروه، افزایش تعامل با رویدادهای درون دانشگاهی و ملی به منظور خدمت رسانی و افزایش اثر بخشی گروه در دانشگاه و جامعه</p>	<p>ارتقاء خدمت رسانی</p>

گر چه برنامه راهبردی پیشنهادی می تواند با تغییراتی برای گروه های دیگر کتابداری و اطلاع رسانی نیز مفید باشد، ولی فرایند تدوین برنامه راهبردی که در این مقاله شرح داده شد می تواند نمونه ای باشد برای هر گروه آموزشی. پیشنهاد می شود که این برنامه که برنامه ای دراز مدت می باشد در بازه زمانی ۵ ساله و با برنامه کوتاه مدت یکساله در گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد به اجرا درآید و نتایج آن پس از یک سال و نیز پس از اجرای کامل برنامه در پایان ۵ سال ارزیابی شود. بر اساس نتایج می توان به اصلاح برخی از مشکلات احتمالی پرداخت.

منابع

- آزاد، اسد الله (۱۳۸۵). اعتبار بخشی گروههای آموزشی کتابداری و اطلاع رسانی ایران. همکاران طرح محمد حسین دینانی و رحمت الله فتاحی. شیراز: کتابخانه منطقه ای علوم و تکنولوژی.
- استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران (۱۳۸۱). تدوین شیرین تعاونی با همکاری پوری سلطانی، مهرانگیز حریری، جعفر مهرداد. تهران: کتابخانه جمهوری اسلامی ایران.
- برایسون، جان (۱۳۸۱). برنامه ریزی راهبردی برای سازمانهای دولتی و غیرانتفاعی. ویرایش دوم. (ترجمه عباس منوریان). تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- پریرخ، مهری (۱۳۸۰). بررسی وضعیت کتابخانه ها دانشگاه فردوسی مشهد و ارائه الگویی مناسب برای نظام اطلاع رسانی در دانشگاه. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی آستان قدس رضوی مشهد (۳)، ۳۵-۶۵.
- پریرخ، مهری و پروانه مدیرامانی (۱۳۸۰). پژوهشی پیرامون برنامه ریزی راهبردی در کتابخانه های دانشگاهی: رویکردی برای افزایش بهره وری. ارائه شده در: بهره وری در کتابداری و اطلاع رسانی، پنجمین سمینار سراسری کتابداری و اطلاع رسانی علوم پزشکی، ۹-۱۱ مهرماه ۱۳۷۹ (ص. ۲۱۶-۱۹۹)، تهران: نشر کتابدار.
- پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران (۱۳۷۹). برنامه استراتژیک. دسترسی در ۱۲/۴/۸۶ از www.irandoc.ac.ir

- تعاونی، شیرین (۱۳۷۸). استانداردهای وسایل و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی. تهران: شیرین تعاونی.
- دیانی، محمد حسین (۱۳۸۲). گلوگاههای پژوهش در علوم اجتماعی. مشهد: انتشارات کتابخانه رایانه ای.
- سرای، حسن (۱۳۷۲). مقدمه ای بر نمونه گیری در تحقیق. تهران: سمت.
- شعبانی، احمد و خدیوی، شهناز (۱۳۸۳). ارزیابی درونی گروه آموزش کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه اصفهان. کتابداری شماره ۴۲، ص. ۲۰۰-۱۸۷.
- طلاکوب، مینا (۱۳۸۵). شناسایی عوامل مؤثر بر فعالیتهای علمی و پژوهشی (انتشار مقاله، کتاب، طرحهای پژوهشی) کتابداران شاغل در کتابخانه های دانشگاههای تهران، تربیت مدرس، فردوسی مشهد، شیراز، و شهید چمران اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.
- عصاره، فریده (۱۳۸۳). گزارش ارزیابی درونی گروه آموزشی کتابداری و اطلاع رسانی. اهواز: دانشگاه شهید چمران.
- فرهیختگان: گزارش فعالیتهای پژوهشی (۱۳۸۵). مشهد: معاونت پژوهش و فناوری، دانشگاه فردوسی مشهد.
- کورال، شیلا (۱۳۸۰). برنامه ریزی راهبردی برای خدمات کتابخانه ای و اطلاعاتی. (ترجمه مجید امیدوار). تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی.
- محمدی، رضا (۱۳۸۳). راهنمای عملی انجام ارزیابی درونی در نظام آموزش عالی ایران: تجارب ملی و بین المللی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، مرکز انتشارات.
- مرکز مدارک، اسناد و موزه ها. سازمان مدیریت و برنامه ریزی. برنامه راهبردی برای توسعه خدمات در کتابخانه ها. سرپرست اجرای طرح مهری پریرخ. تهران، ۱۳۸۶.

American Library Association (2007). Library and Information Studies Directory of Institutions Offering Accredited Master's Programs. Retrieved 2007-07-23 From <http://www.ala.org/alaorg/accreditation.html> >

Arenas Franco, M.; Diaz, R. (1995). "Strategic Planning of Human Resources in the Library System of the Pontifical Catholic University of Chile". *Library Management*. Vol. 16(3). P. 15 – 23. Retrieved: 2006-11-02 From *Emerald* Database.

Birdsal, D. , Hensley O. (1994). A New Strategic Planning Model for Academic Libraries. *College & Research Libraries*. Vol. 55(2), 149 – 159.

Butler, M., Davis, H. (1992). Strategic Planning as a Catalyst for Change in the 1990s. *College & Research Libraries*. Vol 53(5). P. 393 – 403.

Hernon, P. & Altman, E. (1995). *Service Quality in Academic Libraries*. Norwood: Ablex Publishing Corporation.

Kaiser, M. (2005). *Strategic Planning in Arts: A Practical Guide*. Arts manager.org. Retrieved 2007-07-15 From https://www.artsmanager.org/strategic/primer/assets/SPP_complete_text.pdf

Malone, D.; Levraut, B. & Miller, M. (2006). Factors Influencing the Number of Computers in Libraries: An Exploratory White Paper. ACRL's College Libraries Section. Accessed 2008-08-30 From http://www.ala.org/ala/acrl/aboutacrl/acrlsections/collegelibraries/collpubs/white_paper_compute rs_in_libraries_april2006.pdf

- Matthews, Joseph R. (2005). *Strategic Planning and Management for Library Managers*. London: Libraries Unlimited.
- McClamroch, J; Bryde, J. & Sowell, S. (2001). Strategic Planning: Politics, Leadership, and Learning. *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 27(5), 372 – 378.
- Santa Monica College Accessible Computer Lab Standards (2007). Version 11-15-07. Accessed 2008-08-30 From http://www.smc.edu/Projects/37/Information_Services/2007-2008/Documents/Accessible_Lab_Standards.pdf
- School of Informatics (2005). Master of Library Science Program. Retrieved 2007-07-13 From <http://informatics.buffalo.edu/programs/mls/>
- School of Library and Information Studies (2006). Renewable Term Faculty Appointments. Retrieved 2007-07-13 From <http://casweb.ou.edu/home/administration/files/LIS%20Renewable%20Term.pdf>
- School of Library and Information Studies Laboratory Library (2003). Strategic Plan. Retrieved 2007-07-13 From www.slis.wisc.edu
- UCLA Graduate School of Education and Information Studies (2005). Strategic Plan 2006 – 2011. Retrieved 2007-07-13 From www.ucla.edu/evc/strategic/GSE_and_IS.pdf
- Virginia Commonwealth University Technology Services: Computer Lab Security Standard (2006). Accessed 2008-08-30 From <http://www.ts.vcu.edu/policies/VCUStandardforPCLabs.pdf>
- Wheeler, C. (2006). Ten Commandments for Your Network Setup. Accessed 2008-08-30 From: <http://www.nciips.cc.nc.us/fall2006presentations/Ten%20Commandments%20for%20your%20Network%20Setup.ppt>